

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Тиха Делчева

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на научна специалност 05.07.01. «Теория на възпитанието и дидактика - Предучилищна педагогика»,

1.2.»Професионална направление«Педагогика»

разработен от Магдалена Димитрова Стоянова - докторант
всамостоятелна форма на подготовка катедра „ Предучилищна педагогика»”, ФНПП на СУ „Св. Климент Охридски “- София
Тема: «Овластяване на ключови компетенции в детството чрез интерактивен технологичен модел на образование»

Магдалена Стоянова представя научна разработка, която е израз на траен и задълбочен професионален интерес и изследвания в областта на предучилищното образование, закономерен плод от нейната професионална дейност.

При първия прочит на материала впечатлява високата степен на научна ориентираност и професионална зрялост на автора, както и неговата продуктивност и творческа връзка с педагогическата реалност. Предпоставка за това е пътят на нейното професионално кариерно развитие – начален учител, асистент в ДИУУ, асистент в катедра „Предучилищна и медийна педагогика”, ФНПП, СУ. За това допринася педагогическият ѝ опит от ръководене на семинарни и практически упражнения със студенти в областта на педагогическите науки, координация и оценка на различни видове практики: хоспитиране, текуща и преддипломна със студенти от ФНПП– редовно и заочно обучение, магистри. Принос в това отношение има ползването на английски и френски език, компетенциите за организиране на интерактивни тренинги и работа с електронни книжки и учебници с учители от детската градина и началното училище. Принос има и опитът като обучител на педагогически специалисти по европейски финансирани проекти- 2013- 2015 по 2 и 3 позиции с материали в обучителни пакети, участието ѝ в екип за разработване на програмните системи „Ръка за Ръка” и „АБВ-игри”
Оценката на представения дисертационен труд се извърши по няколко критерия, съответстващи на изискванията за такъв вид разработки.

Актуалност и значимост на проблема на дисертационното изследване чрез:

1.Извеждане на съвременните провокации в образователното пространство:
- актуални социално- икономически, културно- образователни и технологични тенденции и необходимостта от отворена и адаптивна към новите условия образователна реформа;
- обосноваване необходимостта от реализиране на единство на европейските и национални приоритети в процеса на усъвършенстване на институциите за ранно детско образование;
- съществуващите противоречия и срещаните затруднения в педагогическото образователно пространство при целенасоченото формиране и развитие на ключовите компетентности:

- между декларираната загриженост за развитието на децата, за изграждането им като личности способни да се включат в съвременните условия на живот и реалното състояние на образованието;

- между доминирането на обществени регулатори и динамично променящите се изисквания към предучилищното образование, които предполагат непрекъснато адаптиране към новата среда и увеличаващите се нови предизвикателства за сметка на вниманието, грижите за неговото развитие;

- разминаването между представата за социално-личностно значимите качества важни за стимулиране на личностните ресурси за пълноценно развитие и адаптивност, необходими да се формират у съвременното дете в Д.Г. и на ниската оценка на наличието на съответните качества и постижения у децата;

- оскъдността на изследвания свързани с процеса на формирането и развитието на ключовите компетенции на подрастващите и особено при 3 – 7-годишните деца.

2. Необходимостта от модернизация на съвременното образование и по-конкретно на предучилищно в съответствие с основните европейски документи чрез:

- разработване и утвърждаване на нови актуални стратегии и програмни системи, актуализация на образователните стандарти ДОСП, за съдържателно и организационно обвързване на ключовите компетенции на децата с ключовите европейски компетенции, особено във връзка с ЕКР/НКР (2012) и ЗПУО (2015);

- разработване на нови интерактивни модели в детството според ЕКР/НКР за ученето през целия живот и усъвършенстване на педагогическото взаимодействие за изграждане на когнитивни, социално- личностните и на комуникативните компетентности.

3. Нормативно-законодателният аспект на обосновката на изследвания проблем чрез:

- проучване и синхронизиране на измеренията на Европейската(ЕКР) и на Националната квалификационна рамка (НКР),необходимостта от теоретично проучване на проблема за образователните компетентности в предучилищна възраст,осигурени чрез интегрирането на основните параметри на рамката – знания, умения и отношения и съотнасянето им с образователните нива и етапи като квалификационни системи;

- новите принципи в законодателната политика, залегнали в ЗПУО (МОН, 2015),необходимостта от нови стандарти за предучилищно образование насочващи към промяна в образователните структури, ориентиране към бъдещето,към устойчиво стимулиране на ученето през целия живот.

Научно -теоретични достойнства на дисертационното изследване.

1.Научно- методологична обосновааност на изследвания проблем чрез:

- многоаспектен и проблематичен теоретичен анализ на изследваните проблеми, показващ широка ориентираност и задълбочено познаване на тяхното съвременно състояние в световен и национален аспект (библиографска справка от 160 научни източника - 92 на кирилица и 68 на латиница и 5 интернет-ресурси;

- разглеждане на образованието като:

- културен феномен, с открояване на особено важен аспект по отношение на неговата същност в детството - комплексен феномен, интегрален процес от обучение и възпитание ; активен, а не пасивен процес при изграждане на гледната точка за света чрез подчертаване на важната роля на субективния смисъл на индивида ;

- технология, която от една страна подготвя подрастващите за включване към културно- историческите условия на настоящето, а от друга подготвката им да създават нови технологии за бъдещето на общественото развитие.

2. Теоретично обосноваване на необходимостта от прилагане на обща референтна рамка, изградена на основата на ЕКР и НКР като:

- механизъм за преобразуване на различните квалификационни системи и техните нива за общото и за висшето образование;

- възможности всяко квалификационно ниво – включително и на предучилищното образование, да бъде достижимо по разнообразни образователни и професионални начини;

- възможности за теоретично проучване на процеса на развиване на различните компетентности като образователните нива и основните степени, които се разглеждат като квалификационни системи изградени чрез интеграция на основните параметри на рамката – знания , умения и отношения и са в основата на компетентностите;

- важна предпоставка за тяхното целенасочено развитие и резултат от образованието още от най-ранно детство, повишаване на ефективността на процеса на овладяването им чрез тяхното йерархизиране съобразно възрастовите особености през дадения период и новите реалности.

3. Теоретично се обосновава необходимостта от изграждането на интерактивни модели за образование чрез:

- интеграция между различните степени и съдържателни конструкти в образованието и образователните институции, чрез засилване на мобилността на субектите в тях;

- нови методи и форми в областта на образованието, като неделими части от индивидуалния, обществения и социалния прогрес;

- непрекъснат процес за мониторинг на качеството и ефективността, за оптимизиране на българските образователни структури, за хармонизирането им с бързите темпове на развитие на информационното поле;

- приложение на информационните технологии за създаване на интерактивни ресурси, на допълнителна помощ на децата при развитие на тяхната познавателна, игрова, търсещо- приложна и опитно – практическата дейност.

4. Научно , от психологически аспект се обосновава:

- концептуалната основа на експерименталното изследване за усъвършенстване на ключовите компетенции в детството чрез стимулиране на самостоятелното усъвършенстване на познавателната и практическа дейност в условията на противоречия и противоположности;

- развиващите диалектически връзки между развитието и саморазвитието у децата чрез противоречивите ситуации и използването им като основа за провокиране на стремеж за собствен избор на начини на действие и поведение, за експериментиране, самостоятелно търсене и отделяне в околната среда на проблемни ситуации и задачи;

- собствената активност като предпоставка на детската търсещо-творческа дейност, като универсален и естествен начин за цялостно развитие на личността и за изявяване на възможностите ѝ.

5. Съпоставят се в аналитико-сравнителен аспект съвременни концепции и изследвания, свързани със същността на противоречията и противоположностите, на техните функции в контекста на европейските приоритети; теоретично двете основни работни понятия се интерпретират като отношения, съждения, тъждество, откривателство и др и това е в основата за избор и систематизиране на програмното съдържание по образователните направления.

6. През призмата на този подход се анализират образователните направления и ядра чрез възприемането и осъзнаването на противоречия и противоположности; в този контекст се обосновава необходимостта от нови ДОСПО за систематизирането на знания, умения, отношения, за изграждането на когнитивните, социално-личностните и на комуникативните компетентности.

7. Теоретично в съдържателен аспект се изяснява и се обосновава собствено виждане за отношението „компетентност-компетенции“ чрез основните им характеристики, ясно е подчертана съществената разлика между тях, особено актуално и необходимо за педагогическата практика.

8. Теоретично, в психолого-педагогически аспект са :

- изведени, обосновани и характеризирани чрез сензитивността на периода, ключовите компетенции в предучилищното образование- персонални, социални и комуникативни и конкретните им измерения за установяването им;

- диференцираните по отделните възрастови групи характеристики по отношение на:

- системата от средства при възприемане, осмисляне и решаване на противоречия и противоположности, промяната на начина на тяхното интерпретиране;

- степента на възприемане и изграждане на „Аз-образа“, на компетенциите за комуникативни и социални контакти с другите деца;

- поставени акцентите на изграждането на „картината за света“ в познавателен аспект като основополагаща при формирането и развитието на представите на 3 – 7 годишните деца за заобикалящия ги природен и социален свят.

9. Собствено разбиране и обосноваване на :

- същността на понятието интерактивна технология като система от начини за интегриране на: педагогически ситуации и взаимни динамични преходи между тях, сред които доминират различните видове игри;

- предимствата на дидактичните технологични модели, с поставяне на акцент на: субектно-ориентирания, ситуационно-проблемния, на новите идеи на конструктивизма и аутопейзисната теория на играенето и ученето посредством позитивни емоции;

- извеждат се комуникативни модели в игровизацията преди всичко чрез взаимодействието между субектите.

10. Разглеждане на педагогическото взаимодействие:

- като субект- субектен процес, чието съдържание се проявява в съвместната дейност в процеса на двупосочно предаване на уникалния индивидуален опит – конкретна компетентност и чрез овладяване на продуктите на културата посредством педагогическата компетентност;

- като благоприятстваща среда за активиране на възпитателни механизми, които изграждат и развиват компетентности, водещи до съответните прояви и готовности, изразени в отношения с другите.

Практико- приложни постижения на дисертационното изследване

1. Разработен и апробиран е работещ интерактивен технологичен модел изграден на основата на:

- принципа на противоречивостта в съдържанието на възпитателно-образователния процес като основа за развитие и саморазвитие, съобразен с предписанията на различни европейски институции, стратегии национални програми, задаващ нов начин на систематизирането и използването на „картината за света”;

- виждането за интерактивността в иновацията чрез диференцирано приложение на личностно-ориентирания модел в противоречива ситуация, в нейните съдържателни и информационни разновидности;

-експериментално проверяване в масовата практика чрез изследователски серии и интегриране в две основни действащи програмните системи „Ръка за ръка“ и „АБВ☺игри“;

-проучване на нагласи на учители и студенти – бъдещи учители за необходимостта от осигуряване на общуване , на съвременно интерактивно образователно пространство при взаимодействието с децата.

2. Разработеният интерактивен технологичен модел се отличава с:

- използване на общите принципи, произтичащи от личностно-ориентирания подход на двете действащи програмни системи „Ръка за ръка“ и „АБВ☺игри“;

- диференциране по отделните възрастови групи на характеристиките по отношение на:

- системата от средства при възприемане на противоречията и противоположностите , на промяната на начина на тяхното интерпретиране и реализирането им;

-степената на възприемане и изграждане на компетенция за „Аз-образ“,за комуникативни и социални компетенции;

- интегриране на противоречиви ситуации със съдържателни единици от „картината на света“ в тематично структурирано съдържание в образователните направления от програмната система „Ръка за ръка“и „АБВ-игри“за четирите възрастови групи,придружени от електронни книжки и интерактивни ресурси;

-включването на три типа противоречиви ситуации съобразно възрастовите потенциални възможности на децата:репродуктивни за 3 – 4-годишните, продуктивни,за децата до 4 – 5-годишна възраст и „предполагащи откривателство“ – за децата на 5 – 7-годишна възраст (в подготвителни групи);

- замяна на директивните инструкции с електронни материали, които осигуряват на децата отворен достъп в игрането чрез интерактивна среда в индивидуален и групов план;

- влиянието на модела на образователните постижения на децата както в личностен, така и във възрастов план чрез системно прилагане на интерактивните технологии като подходящи за утвърждаването на детската индивидуалност и за модернизирването на образователната институция.

3. Чрез интерактивния технологичен модел се създават условия в процеса на педагогическото взаимодействие за динамичен преход от противоречива към проблемна ситуация чрез:

- осигуряването на възможност за разбиране на ситуацията в социално-педагогически контекст – възприемане и осъзнаване на противоречия и противоположности, и извеждането им за целите на техния анализ;

- организация за стимулиране на търсене на различни отношения, на възможни идеи за тълкуване, за решение, прилагане на план и идеи за проверка и анализ на идеите, както и за реализиране на решението;

- поставяне на акцент върху осъществяване на ефективно педагогическо взаимодействие с децата при конкретните условия, „тук и сега“ чрез динамична смяна на действия по образец със самостоятелни търсещо – изследователски действия съобразно конкретните условия, на емоционално-ценностните ориентации, на промяна на гледната точка, стимулиране на потенциала на детето.

Структура, обхват и дизайн на изложението, стил и език.

Представеният труд се отличава с:

1. Логическо разгръщане на идейния замисъл, ясното и точно формулиране и аргументиране на отделните акценти на съдържанието, които насочват към основното, значимото в тях; дизайна на материала, който съдържа определени и взаимно свързани глави.

2. Адекватно подбрани, убедително обосновани и представени, съобразно целта и задачите на проучването, разнообразни изследователски методи и инструментариум, което е гаранция за обективност и надеждност на резултатите, широк обхват на проучването - обхванати са много характеристики на контингента - различни детски градини, райони, контингент деца, учители, студенти - бъдещи учители.

3. Убедителна логика, обосновка и представяне на емпирични данни, анализирани в количествен и качествен аспект по целесъобразно изведените критерии и показатели, на базата на проверка на хипотезите, извършена с помощта на статистическа обработка, богато визуализиране чрез таблици и диаграми, с представените приложения от 70 стр - доказателствен материал за разработения експериментален модел и извършената от докторанта богата изследователска работа, дискове с електронни книжки и интерактивни ресурси.

4. Стремеж за;

- осигуряване на максимално възможно точно, ясно и полезно представяне, интерпретиране, обобщаване и обосновка на постановки, идеи, резултати;

- използване на синтезирано, но научно и ясно поднасяне на информацията чрез точен съвременен понятиен апарат, проблематичен анализ;

- използване на научен стил и точен език.

Общи научни и практико- приложни приноси на дисертационното изследване.

1. Научно- методологичната основа на разработения интерактивен технологичен модел е холистичния подход обединяващ личностно- ориентирания, компетентностния, ситуативния, интегралния, дейностния и диагностичния подходи - гаранция за неговата ефективност и качество.

2. Трансфер на прогресивни съвременни научни постижения в образователното пространство:

- интерпретиране на обучението и развитието като взаимосвързани аспекти на единния процес - «културно развитие»;

- научно –теоретично аргументиране, особено в психологически аспект на основната идея на изследването и технологията на нейната реализация в педагогическата практика;

- интерпретиране на собствената активност в основата на детската търсецо творческа дейност ;

- обогатяване на постиженията на възрастовата и педагогическа психология, и предучилищна педгогика с конкретни данни и характеристики, свързани със сензитивните и централни психически новообразоваия през предучилищна възраст.

3. Навременно и адекватно реагиране на актуалните проблеми в сферата на предучилищното образование чрез:

- обвързване на изследването с общи нормативни документи касаещи образованието на Европейския съюз и такива на национално ниво, специално и за предучилищното образование;

- използване на интегрален , оригинален и с развиващ потенциал подход;

- апробиране на интерактивния технологичен модел чрез интегриране с конкретни действащи програмни системи, изградени на различни концептуални основи– основание както за сравняване, така и за неговата ефективност и развиващ потенциал;

- надграждане и развиване на знанията, уменията и отношенията в различните образователни направления чрез стимулиране на промяна на субектната активност на децата при включването им в разрешаване на противоречия и противоположности съобразени с възрастовите им особености и опит;

- конкретизирано интегриране на противоречиви ситуации с програмното съдържание по отделните образователни направления и възрастови групи - полезно условие за успешно внедряване в масовата практика.

4. Количественият и особено качествен анализ на получените данни , тяхната психологическа интерпретация , позволява да се открият и диференцират сензитивните за всяка възрастова група доминиращи компоненти на изследваните компетентности.

5. Получените резултати от експерименталното проучване на проблема потвърждават и обогатяват с конкретни днни изследванията на други автори- Н.Н Поддяков, И. Димитров, Д.Б Елконин, Ж. Пиаже, Д. Брунер.

Авторефератът отразява прецизно извършеното от кандидата, с акцентирание на използваните научни подходи, обосновано представяне на технологичния процес за превръщане на теоретичните постановки , концептуални идеи в работещ за

практиката интерактивен технологичен модел. Изведените от М. Стоянова приноси коректно подчертават основните постижения и приноси на дисертацията.

Приложенията към автореферата голям брой публикации на докторанта са публикувани в научно- методическа литература, доклади на научни конференции, в сборници, в чужди списания и обхващат различни аспекти от дисертационното изследване. Те са показател за активна научно- творческа дейност насочена към проучване и развитие на предучилищното образование в контекста на ЕКР и НКР.

Забележки. 1 Необходимо е да се :

- прецизира формулировката на обекта на изследването;
- включи като основна задача теоретичното изясняване на основните понятия, които кандидатът използва в изследването си , което реално е извършено и е много важна негова задача.

В заключение: представеният дисертационен труд дава основание да се обобщи, че това е актуално, иновативно и полезно научно изследване със своите постижения, с приносен характер за теорията и практиката на предучилищното образование. Като имам предвид посочените конкретни достойнства и приноси на труда, като отчитам убедително демонстрираните изследователски качества и възможности на кандидата, убедено поставям положителна оценка и препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за присъждане на ОНС „ доктор ” на Магдалена Димитрова Стоянова .

20. 07.2016г.

Подпис:
(проф. д-р Тиха Делчева)

-